

รัฐบาลทักษิณกับการดำเนินการสร้างภาวะการครองอำนาจนำ: การใช้กลไกรัฐ

บทที่ผ่านมาได้เริ่มการอธิบายการดำเนินการสร้างภาวะการครองอำนาจนำของรัฐบาลทักษิณ โดยมีรูปแบบในการอธิบายดังนี้คือ I) “รัฐบาลทักษิณ” ในฐานะที่เป็น “กลุ่มผู้ดำเนินการสร้างภาวะการครองอำนาจนำ” (Hegemon) นั้น ได้ดำเนินการสร้าง “สงครามยึดพื้นที่ทางความคิด” กับผู้คนในสังคม II) เพื่อสร้าง “กลุ่มประวัติศาสตร์” ให้เกิดขึ้นเหนือพื้นที่ทางสังคมทั้งหมด III) การทำสงครามยึดพื้นที่ทางความคิดดังกล่าวนี้ จะดำเนินการโดยอาศัย “กลไก” ต่างๆที่ก่อให้เกิดการยอมรับโดยคุณวุฒิ และที่บังคับด้วยอำนาจรัฐ และ IV) ถ้าไม่สามารถเอาชนะสงครามยึดพื้นที่ทางความคิดได้ ภาวะการครองอำนาจนำจะไม่สมบูรณ์ และจะเกิด “การโต้ตอบต่อการครองอำนาจนำ” (Counter Hegemony) ขึ้นจากกลุ่ม หรือชนชั้นผู้ดำเนินการสร้างภาวะการครองอำนาจนำกลุ่มใหม่ๆ ขึ้นเสมอ

การนำเสนอในบทนี้และบทที่ผ่านมาเป็นขั้นตอนของการอธิบายในขั้นตอนที่ III. คือ การอาศัยกลไกต่างๆเป็นเครื่องมือในการยึดครองพื้นที่ทางสังคมทั้งพื้นที่ประชาสังคม และสังคมการเมือง ในบทนี้จะได้นำเสนอในส่วนของ การใช้กลไกรัฐเพื่อเป็นการเสริมสร้างให้การสร้างภาวะการครองอำนาจนำอย่างสมบูรณ์นั้นสามารถเกิดขึ้นได้ ส่วนการอธิบายในส่วนสุดท้ายเกี่ยวกับการโต้ตอบต่อการครองอำนาจนำนั้นจะได้นำเสนอในบทถัดไป

กลไกรัฐ/กลไกอำนาจรัฐ

การทำสงครามยึดพื้นที่ทางความคิดเหนือพื้นที่สังคมนการเมืองเพื่อสร้างภาวะการครองอำนาจนำให้เกิดขึ้นนั้นดำเนินการผ่าน *กลไกการครองอำนาจนำ* โดยมีกลไกหลักคือ กลไกเชิงนโยบาย และกลไกการจัดการภาพลักษณ์ กลไกการครองอำนาจนำนั้นเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพในการสร้างภาวะการครองอำนาจนำเหนือความรู้สึก และการรับรู้ของผู้คนในสังคม แต่ในการดำเนินการสร้างภาวะการครองอำนาจนำเหนือสังคมทั้งหมดอย่างสมบูรณ์แบบนั้น ยังมีพื้นที่สังคมนการเมืองอีกพื้นที่หนึ่งที่มีความสำคัญ และเป็นพื้นที่ซึ่งกลุ่มผู้ดำเนินการสร้างภาวะการครองอำนาจนำสามารถเอาชนะฝ่ายตรงข้าม หรือคู่แข่งของตนอย่างเห็นได้ชัด ต่างจากพื้นที่ประชาสังคม

การดำเนินการทำสงครามยึดพื้นที่ทางความคิดเพื่อสร้างภาวะการครองอำนาจนำเหนือพื้นที่สังคมนการเมืองนี้ ดำเนินการผ่าน *กลไกรัฐ/กลไกอำนาจรัฐ* ซึ่งกระบวนการใช้กลไกรัฐเพื่อสร้างภาวะการครองอำนาจนำเหนือสังคมนการเมืองนี้ สามารถกระทำได้ในระยะเวลาที่สั้นกว่าการ

ใช้กลไกการครองอำนาจนำ ขณะเดียวกันความยั่งยืนของการครองอำนาจนำเหนือพื้นที่สังคมการเมืองนั้นจะต่างไปจากการครองอำนาจนำเหนือพื้นที่ประชาสังคม¹

การดำเนินการใช้กลไกรัฐเพื่อสร้างภาวะการครองอำนาจนำเหนือพื้นที่สังคมการเมืองนั้น จำแนกได้เป็น 3 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ 1) การเพิ่มจำนวนที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรเพื่อเลี่ยงการตรวจสอบ 2) ใช้ความเข้มแข็งให้เป็นประโยชน์ในการผ่านร่างกฎหมาย และ 3) การแทรกแซงองค์กรที่สัมพันธ์กับอำนาจรัฐต่างๆ

5.1 การเพิ่มจำนวนที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรเพื่อเลี่ยงการตรวจสอบ

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มีบทบัญญัติที่เอื้อในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ฝ่ายบริหาร โดยกำหนดให้การอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีนั้นจะต้องใช้เสียงจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) เป็นจำนวนไม่น้อยกว่า 2 ใน 5 ของส.ส.ทั้งหมดในสภาผู้แทนราษฎร จึงจะสามารถทำการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีได้²

การทำหน้าที่ของฝ่ายบริหารที่มีการตรวจสอบจากฝ่ายนิติบัญญัติ ได้ยากนั้นในค่านหนึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ฝ่ายบริหารสามารถทำหน้าที่ได้อย่างต่อเนื่องและมีเสถียรภาพ โดยไม่ต้องเผชิญกับการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจที่อาจมีผลต่อสถานภาพของรัฐบาลบ่อยครั้งนัก ขณะเดียวกันการสร้างเงื่อนไขให้ฝ่ายนิติบัญญัติสามารถตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหาร ได้ยากนั้นก็มิผลทำให้รัฐบาลกระทำการต่างๆอย่างไม่เกรงกลัวต่อกระบวนการตรวจสอบ

กลไกรัฐ ประการแรกที่รัฐบาลทักษิณได้นำมาใช้เนื่องจากอาศัยบทบัญญัติที่เอื้อประโยชน์ในการสร้างความเข้มแข็งแก่รัฐบาลทักษิณเอง คือ “การเพิ่มจำนวนที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎร” เพื่อเป็นการสร้างอำนาจรัฐในระบบรัฐสภาให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่ประโยชน์อื่นๆที่จะได้กล่าวถึงต่อไป

การเพิ่มจำนวนที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรในยุคการครองอำนาจของรัฐบาลทักษิณนั้นมี 2 วิธีการหลักด้วยกัน ได้แก่ วิธีแรก การดึงพรรคการเมืองอื่นมาเข้าร่วมรัฐบาล และวิธีที่สอง การยุบรวมพรรค

¹ ดูรายละเอียดเกี่ยวกับกรอบแนวคิดในการอธิบายสำหรับงานวิจัยนี้ใน บทที่ 2

² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 185 กำหนดว่า การขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีจะกระทำได้อาศัยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายดังกล่าวไม่น้อยกว่า 2 ใน 5 ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่าที่มีอยู่ โดยต้องมีการเสนอชื่อผู้สมควรดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนต่อไปมาด้วยและหากเป็นการยื่นถอดถอนนายกรัฐมนตรีกรณีมีพฤติการณ์ร้ายชัดปลัดสอไปทางทุจริตต่อหน้าที่ ต้องยื่นถอดถอนต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติด้วย เงื่อนไขเหล่านี้ทำให้การขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีทำได้ยาก

วิธีแรก การดึงพรรคการเมืองอื่นมาเข้าร่วมรัฐบาล

การครองอำนาจในสมัยแรกของรัฐบาลทักษิณนั้น ใช้วิธีการดึงพรรคการเมืองได้แก่พรรคความหวังใหม่ และพรรคชาติไทย มาเข้าเป็นพรรคร่วมรัฐบาล วิธีการแรกนี้เป็นวิธีการปกติสำหรับการเมืองในระบบรัฐสภาของไทยที่พรรคแกนนำจัดตั้งรัฐบาลนั้น ไม่ได้มีเสียงข้างมากอย่างเด็ดขาดพอที่จะจัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียว จึงต้องดึงพรรคการเมืองอื่นมาเข้าเป็นพรรคร่วมรัฐบาลเพื่อจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้น

พรรคชาติไทย ภายใต้การนำของนายบรรหาร ศิลปะอาชา นั้น ได้ที่นั่งส.ส.จากการเลือกตั้ง 6 มกราคม 2544 เป็นจำนวน 41 ที่นั่ง เมื่อรวมกับส.ส.ของพรรคความหวังใหม่จำนวน 36 คน เป็นพรรคร่วมรัฐบาลก็ทำให้รัฐบาลทักษิณมีเสียงในสภาผู้แทนราษฎรเป็นจำนวนถึง 325 เสียง ซึ่งแม้ว่าจะมีเสียงในสภาเกินกึ่งหนึ่งซึ่งถือว่าปลอดภัยต่อการลงมติเพื่อผ่านร่างกฎหมายต่างๆ และเพียงพอต่อการสร้างการคุ้มกันนายกรัฐมนตรีจากการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ แต่รัฐบาลทักษิณยังคงต้องการสร้างความเข้มแข็งให้เพิ่มขึ้นอีกด้วยการยุบรวมพรรคการเมืองขนาดกลาง และขนาดเล็กมาเข้าร่วมกับพรรคไทยรักไทยในเวลาต่อมา

ผู้วิจัยมองว่าตามกรอบแนวคิดการครองอำนาจนำนั้น ในกรณีนี้รัฐบาลทักษิณสามารถทำการยึดพื้นที่สังคมนการเมืองได้แล้ว แต่ยังไม่เป็นการเบ็ดเสร็จ เพราะถ้าส.ส.ของพรรคร่วมรัฐบาลสามารถรวมตัวกันได้ การลงมติในกรณีต่างๆ โดยเฉพาะการออกเสียงเพื่อเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ นายกรัฐมนตรีก็สามารถเกิดขึ้นได้ ดังนั้นรัฐบาลทักษิณจึงต้องอาศัยวิธีที่สองในการเพิ่มประสิทธิภาพให้กับกลไกการเพิ่มจำนวนที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรของคนต่อไป

วิธีที่สอง การยุบรวมพรรค

วิธีการเพิ่มที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรวิธีที่สองนั้นเป็นวิธีการที่ไม่เคยเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์การเมืองไทย รัฐบาลทักษิณเลือกที่จะใช้วิธีในการเพิ่มจำนวนส.ส. เพื่อเป็นการเพิ่มคะแนนเสียงในสภาอย่างรวดเร็ว ตามความต้องการด้วยการให้พรรคการเมืองอื่นทำการยุบรวมและเข้ามารวมเป็นส่วนหนึ่งของพรรคไทยรักไทย วิธีการเช่นนี้เป็นการเล็งข้อกำหนดในรัฐธรรมนูญ 2540 ประการหนึ่งที่กำหนดให้ผู้สมัครส.ส.ต้องสังกัดพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งเพียงพรรคเดียวเป็นเวลาติดต่อกัน ไม่น้อยกว่า 90 วันจนถึงวันเลือกตั้ง³ วิธีการยุบรวมพรรค

³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 107 (4) กำหนดว่าบุคคลผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะต้องมิใช่คุณสมบัติประการหนึ่งคือ จะต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียง พรรคเดียวนับถึงวันสมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกัน ไม่น้อยกว่า เก้าสิบวัน

สามารถเล็งข้อมาคนนี้ ทำให้พรรคไทยรักไทยไม่จำเป็นต้องดึงตัว หรือซื้อตัวส.ส.จากพรรคอื่นมาก่อนหน้าการเลือกตั้ง แต่สามารถนำส.ส.มาเพิ่มคะแนนเสียงให้กับรัฐบาลทักษิณ ได้อย่างรวดเร็ว

พรรคการเมืองแรกที่ได้ประกาศยุบรวมพรรคเข้ากับพรรคไทยรักไทยคือ พรรคเสรีธรรม ที่มีส.ส. 14 ที่นั่ง มีนายประจวบ ไชยสาส์น เป็นหัวหน้าพรรค ได้ประกาศยุบรวมพรรคเพื่อไปรวมกับพรรคไทยรักไทย อย่างเป็นทางการ ในการประชุมพรรคเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2544⁴

ความหวังใหม่ ที่มีส.ส. 36 ที่นั่ง และมีพล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ เป็นหัวหน้าพรรค เป็นพรรคการเมืองถัดมาที่ประกาศยุบรวมกับพรรคไทยรักไทย โดยมีมติพรรคให้มีการยุบรวมพรรคไปรวมกับพรรคไทยรักไทย เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2545 โดยที่ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ได้นั่งตำแหน่งประธานที่ปรึกษาพรรคไทยรักไทยด้วย⁵ และนอกจากนั้นยังมีส.ส.จากพรรคอื่นไทยที่ถูกยุบรวมไปอีก 1 คนที่ย้ายมาเข้าร่วมกับพรรคไทยรักไทย

พรรคการเมืองอีกพรรคหนึ่งที่ได้ยุบรวมเข้ากับพรรคชาติไทยคือ พรรคชาติพัฒนา ที่มีส.ส. 29 ที่นั่ง ซึ่งแม้ในช่วงแรกของรัฐบาลทักษิณนั้น พรรคชาติพัฒนาจะได้เข้าเป็นพรรคร่วมรัฐบาลทักษิณ อยู่ก่อนแล้วเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2545 แต่ก็ได้ถูกถอดออกจากการเป็นพรรคร่วมรัฐบาลไปเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2546⁶ ซึ่งก่อนที่พรรคชาติพัฒนาจะถูกถอดออกจากร่วมรัฐบาลนั้น ได้มีข่าวลือมาก่อนแล้วว่านายกรัฐมนตรียะทำการถอดพรรคชาติพัฒนาออกไปทั้งนี้อาจเป็นเพราะพรรคชาติพัฒนานั้นปฏิเสธที่จะทำการยุบรวมพรรคเข้ากับพรรคไทยรักไทย โดยหัวหน้าพรรคชาติพัฒนา นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ นั้นให้เหตุผลว่าต้องการที่จะรักษาคำมั่นสัญญาที่คนมีต่อผู้ก่อตั้งพรรคชาติพัฒนา พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณเอาไว้

จนกระทั่งช่วงต้นเดือนสิงหาคม 2547 ในงานเปิดอนุสาวรีย์ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ที่จังหวัดนครราชสีมา พ.ค.ท.ทักษิณ ได้ไปเป็นประธาน และมีการประกาศทาบทามพรรคชาติพัฒนาให้ยุบรวมกับพรรคไทยรักไทยอีกครั้ง และหลังจากงานพิธีกรรมที่จังหวัดนครราชสีมาผ่านพ้นไปแล้ว พรรคชาติพัฒนาก็ได้มีการประชุมวิสามัญสมาชิกพรรคชาติพัฒนาในช่วงปลายเดือนสิงหาคม อันนำไปสู่ข้อสรุปอย่างชัดเจนถึงการประกาศยุบรวมพรรคชาติพัฒนาเข้ากับพรรคไทยรักไทย⁷ และได้ทำการประกาศยุบรวมอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2547 ในที่สุด

ภายหลังการยุบรวมพรรคเสรีธรรม พรรคความหวังใหม่ และพรรคชาติพัฒนาเข้ากับพรรคไทยรักไทย ก็ส่งผลให้รัฐบาลทักษิณมีจำนวนเสียงในสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มขึ้นถึง 79 เสียง และเมื่อ

⁴ คู่มือเลือกตั้ง 48 อนาคตประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: มติชน, 2548), หน้า 38.

⁵ เรื่องเดียวกัน.

⁶ <http://www.chartpattana.or.th/home/portfolio.php> [20 มีนาคม 2550]

⁷ สุวัจน์-บรรหารยังไม่จนครอก คณิต สนั่น โคนันไทยรักไทย, *สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์*, 26(21-27 พฤศจิกายน 2546), 17.

⁸ <http://www.manager.co.th/asp-bin/mgrView.aspx?NewsID=9470000046095> [20 มีนาคม 2550] และ *พรรคชาติพัฒนารวมไทยรักไทย*, *เบนซ์สุดสัปดาห์*, 640(6 กันยายน 2547), 5.

รวมกับจำนวนเสียงจากพรรคร่วมรัฐบาลคือ พรรคชาติไทย พรรคถิ่นไทย และพรรคกิจสังคม ก็จะทำให้รัฐบาลทักษิณในสมัยแรกของการครองอำนาจมีจำนวนเสียงในสภาถึง 372 เสียง ซึ่งเป็นจำนวนเสียงที่มากพอต่อการป้องกันไม่ให้พรรคฝ่ายค้านเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีได้ แต่สามารถเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลได้

รัฐบาลทักษิณในฐานะฝ่ายบริหารในระบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาของไทย สามารถยึดกุมพื้นที่สังคมนการเมือง หรือสามารถยึดกุมอำนาจรัฐได้อย่างค่อนข้างเบ็ดเสร็จด้วยการใช้กลไกการเพิ่มจำนวนที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎร และจากการครองอำนาจเหนือสภาผู้แทนราษฎรนี้ เป็นการลดทอนความสำคัญ และประสิทธิภาพของ *กระบวนการตรวจสอบ* โดยพรรคการเมืองฝ่ายค้านในระบบรัฐสภาลงไปอย่างมาก ดังเห็นได้ว่าตลอด 5 ปีของการครองอำนาจนั้นพรรคฝ่ายค้านไม่สามารถเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีได้ แต่ยังคงเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลได้ อย่างไรก็ตามด้วยคะแนนเสียงในสภาที่ท่วมท้นก็ทำให้ไม่สามารถทำอะไรต่อรัฐมนตรีที่ถูกอภิปรายได้อยู่ดี นอกจากนั้นยังเป็นการเปิดโอกาสให้รัฐบาลทักษิณนำความเข้มแข็งของคนไปใช้เพื่อประโยชน์ต่อการสร้างภาวะการครองอำนาจนำเหนือสังคมนการเมืองไทยในด้านอื่นได้ต่อไป

5.2 ใช้ความเข้มแข็งให้เป็นประโยชน์ในการผ่านร่างกฎหมาย

รัฐบาลทักษิณเมื่อสามารถยึดครองพื้นที่สังคมนการเมืองในส่วนของสภาผู้แทนราษฎรได้อย่างค่อนข้างเบ็ดเสร็จแล้ว ก็สามารถอาศัยความเข้มแข็งของคนในจุดนี้เพื่อสร้างภาวะการครองอำนาจนำเหนือพื้นที่สังคมนการเมืองในส่วนอื่นๆ ได้แก่ *ระบบกฎหมาย* ซึ่งจะ ได้กล่าวถึงในหัวข้อนี้ และ *องค์กรอำนาจรัฐต่างๆ* จะ ได้กล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

รัฐบาลทักษิณ อาศัยความเข้มแข็งจากจำนวนที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎร ที่มีอยู่ถึง 372 เสียง มาใช้เป็นกลไกในการครองอำนาจนำเหนือพื้นที่สังคมนการเมืองในส่วนของ *“ระบบกฎหมาย”* ถ้ารัฐบาลทักษิณสามารถยึดกุม ระบบกฎหมาย กล่าวคือสามารถมีอำนาจนำเหนือกระบวนการกำหนดกฎหมายได้ ทั้งกฎหมายที่มาจากฝ่ายนิติบัญญัติ และกฎหมายที่มาจากฝ่ายบริหาร หรือจากรัฐบาลทักษิณเองได้ ก็สามารถกำหนดให้กฎหมายที่ออกมานั้นเป็นคุณหรือโทษแก่ผู้ใดก็ได้ตามความต้องการของรัฐบาลทักษิณ

กรณีการยึดครองพื้นที่สังคมนการเมืองในส่วนของระบบกฎหมายที่สำคัญของรัฐบาลทักษิณ เช่น กรณี การเร่งรัดตรากฎหมายปฏิรูประบบราชการ และการตราพระราชกำหนดภาษีสรรพสามิตกิจการโทรคมนาคม

กรณีการเร่งรัดตรากฎหมายปฏิรูประบบราชการ นั้นเกิดขึ้นในช่วงปี 2545 เมื่อรัฐบาลทักษิณได้เสนอร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน และร่างพระราชบัญญัติปรับปรุง

กระทรวง ทบวง กรม เข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรในช่วงเดือนกันยายน 2545 ซึ่งกรณีปัญหาที่ทำให้มองได้ว่ารัฐบาลทักษิณได้อาศัยความเข้มแข็งจากเสียงจำนวนมากในสภา ก็คือกรณีปัญหาที่ว่าในระหว่างกระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว ที่ผ่านการพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมจากวุฒิสภาแล้ว และรอการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรเพื่อทูลเกล้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงลงพระปรมาภิไธยเพื่อประกาศใช้ต่อไปนั้น รัฐบาลทักษิณได้ประกาศต่อสาธารณชนไปแล้วว่าการปฏิรูประบบราชการจะต้องเกิดขึ้นภายในวันที่ 1 ตุลาคม 2545 อย่างแน่นอน⁹ ซึ่งทำให้ส.ส. พรรคฝ่ายค้านไม่เห็นด้วยเพราะมองว่าจะเป็นการเร่งรัดให้ตราพระราชบัญญัติอย่างไม่รอบคอบเพื่อให้ทันตามกำหนดที่รัฐบาลทักษิณต้องการ ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดปัญหาข้อบกพร่องต่างๆ ได้ จึงเสนอให้สภาผู้แทนราษฎรได้ทำการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวอย่างรอบคอบเสียก่อน แต่ทั้งนี้ ส.ส. ฝ่ายรัฐบาลไม่เห็นด้วยและมองว่าฝ่ายค้านต้องการที่จะถ่วงเวลาไม่ให้รัฐบาลดำเนินการปฏิรูประบบราชการได้ทันตามกำหนด

ด้วยเหตุนี้เองรัฐบาลทักษิณจึงอาศัยความเข้มแข็งของคนจากจำนวนเสียงข้างมากที่มีอยู่ให้ความเห็นชอบแก่ร่างพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับที่วุฒิสภาได้แก้ไขเพิ่มเติมอย่างรวดเร็ว ดังปรากฏข่าวว่าสภาผู้แทนราษฎรใช้เวลาในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติทั้งสองเพียงราว 5 นาทีเท่านั้น ก็ให้ความเห็นชอบตามร่างที่ได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมจากวุฒิสภา โดยไม่ใส่ใจคำคัดทานของส.ส. ฝ่ายค้านแต่อย่างใด และที่สุดแล้วร่างพระราชบัญญัติทั้งสองก็ผ่านสภาออกมาบังคับใช้ได้ทันเวลาตามที่รัฐบาลทักษิณได้ประกาศไว้ก่อนหน้านั้นแล้ว

นอกจากจะใช้ความเข้มแข็งของคนในการผ่านร่างกฎหมายในสภาผู้แทนราษฎรแล้ว การออกกฎหมายโดยฝ่ายบริหารเองก็เป็นกรณีสำคัญที่รัฐบาลทักษิณนำมาใช้เป็นกลไกในการครองอำนาจนำเหนือสังคมการเมือง แม้ว่าการตราพระราชกำหนดนั้นจะเป็นอำนาจตามรัฐธรรมนูญ¹⁰ ที่ให้อำนาจฝ่ายบริหารสามารถออกกฎหมายได้ในกรณีฉุกเฉินจำเป็นเร่งด่วน ซึ่งไม่ได้มีที่มาจากสภาผู้แทนราษฎร แต่ทั้งนี้กฎหมายที่ออกโดยฝ่ายบริหาร คือรัฐบาลทักษิณนั้นก็ยังจำเป็นต้องอาศัยความเข้มแข็งของรัฐบาลเป็นฐานอยู่ เพราะเมื่อประกาศใช้พระราชกำหนดใดไปแล้ว ในทางทฤษฎีคือให้นำพระราชกำหนดเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรทันทีที่เปิดสมัยประชุม เพื่อลงมติว่าพระราชกำหนดนั้นจะยังคงเป็นกฎหมายใช้ได้ต่อไปโดยเปลี่ยนสถานะเป็นพระราชบัญญัติ หรือจะตกไปก็ตาม ดังนั้นการมีเสียงข้างมากในสภาคอยให้การหนุนหลังอยู่จึงมั่นใจได้ว่ากฎหมายนั้นจะได้รับการรับรองโดยสภาในที่สุด

⁹ “10 ข่าวเด่น ปี 2545”, มติชน 31 ธันวาคม 2545, หน้า 3.

¹⁰ รัฐธรรมนูญ 2540 มาตรา 218 มีสาระสำคัญว่า ในกรณีเพื่อประโยชน์อันที่จะรักษาความปลอดภัย ของประเทศความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ พระมหากษัตริย์จะทรงตรา พระราชกำหนดให้ไว้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติก็ได้ และการตราพระราชกำหนดให้กระทำได้เฉพาะเมื่อ คณะรัฐมนตรีเห็นว่าเป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจ จะหลีกเลี่ยงได้

ช่วงปลายปี 2545 ต่อต้นปี 2546 รัฐบาลทักษิณได้เผยถึงวาระในการแปรสัญญากิจการ โทรคมนาคม โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเทคโนโลยีและสารสนเทศ (กระทรวงไอซีที) ได้แถลง นโยบายด้านโทรคมนาคมขึ้นเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2545 ใจความว่า

“กรอบการแปรสัญญาฯของรัฐบาล จะทำการแปลงส่วนแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งที่ บริษัทเอกชนร่วมการงานต้องจ่ายให้แก่หน่วยงานรัฐคู่สัญญา เป็นภาษีสรรพสามิตจ่ายให้แก่ กระทรวงการคลัง ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสร้างความเสมอภาคระหว่างผู้ประกอบการ โดยไม่มีผลกระทบต่อผู้บริโภค และรัฐจะยังได้ผลประโยชน์ไม่น้อยกว่าเดิมตามสัญญา”¹¹

ภายหลังจากนั้นไม่นาน วันที่ 21 มกราคม 2546 รัฐบาลทักษิณได้ออก พระราชกำหนด แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2527 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2546 อนุมัติให้ จัดเก็บภาษีสรรพสามิตกิจการ โทรคมนาคมในอัตราไม่เกินร้อยละ 50 ด้วยเหตุผลของการหารายได้ ให้แก่รัฐ โดยกระทรวงการคลังกำหนดอัตราภาษีที่เหมาะสมได้แก่ร้อยละ 2 จากรายรับจากการ ให้บริการ โทรศัพท์พื้นฐาน และร้อยละ 10 จากบริการ โทรศัพท์เคลื่อนที่ นอกจากนี้รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงไอซีทียังได้ชี้แจงต่อคณะกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภาไว้ว่า ภาษี สรรพสามิตที่จ่ายให้แก่กระทรวงการคลัง บริษัทเอกชนสามารถคู่สัญญาเดิมสามารถนำไปหักออก จากส่วนแบ่งรายได้ที่ต้องจ่ายตามสัญญาร่วมการการงาน ดังนั้นบริษัทเอกชนคู่สัญญาจึงมีภาระเท่า เดิมตามที่กำหนดไว้ในสัญญา

กรณีการออกพระราชกำหนดนี้ได้ก่อให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ตามมาในหลายประเด็น ด้วยกัน เช่น การออกพระราชกำหนดนั้นจะต้องเป็นสถานการณ์ฉุกเฉินเร่งด่วน ซึ่งไม่ใช่ประเด็น การเก็บภาษีสรรพสามิตกิจการ โทรคมนาคม พระราชกำหนดดังกล่าวไม่ได้ช่วยให้เป็นการเพิ่ม รายได้แก่รัฐ เพราะบริษัทเอกชนคู่สัญญาสามารถหักออกจากส่วนแบ่งรายได้ที่ต้องให้รัฐอยู่แล้ว ข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่สำคัญที่สุดคือ การออกกฎหมายดังกล่าวนั้นเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ให้แก่กลุ่มทุนที่สัมพันธ์กับรัฐบาลที่เป็นคู่ค้ากับรัฐ เพราะพระราชกำหนดดังกล่าวนั้นจะเป็นการ กระทบต่อผู้ประกอบการรายใหม่ ซึ่งเป็นการกีดกันผู้ที่เข้าสู่ตลาดไปในตัว เป็นการส่งผลดีต่อ ธุรกิจ หรือกิจการของกลุ่มทุนเดิมที่มีสัญญาอยู่แล้ว และยังเป็นกลุ่มทุนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับ รัฐบาลอีกด้วย¹²

¹¹ สุเมธ วงษ์พาณิชย์, “อนาคตสื่อสาร-สารสนเทศไทยในยุคผู้นำดิจิทัล: คิดใหม่ ทำใหม่?”, ใน รัฐชนทักษิณ, เจมส์ค็อกซ์ ปันทอง, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: ขอดคิดด้วยคน, 2547), หน้า 77.

¹² เช่น กลุ่มบมจ.เทเลคอมเอเชีย (TA) และ AIS เป็นต้น

5.3 การแทรกแซงองค์กรที่สัมพันธ์กับอำนาจรัฐต่างๆ

นอกเหนือจากการใช้ความเข้มแข็งของคนไปใช้ในการครองอำนาจนำเหนือ ระบบกฎหมาย รัฐบาลทักษิณยังได้ทำการครอบครองพื้นที่สังคมการเมือง ในส่วนของ องค์กรที่สัมพันธ์กับอำนาจรัฐ ต่างๆเพื่อเป็นการเสริมสร้างภาวะการครองอำนาจนำให้สมบูรณ์สูงสุดอีกด้วย

ภายใต้ 5 ปีแห่งการครองอำนาจของรัฐบาลทักษิณ ได้มีเหตุการณ์หลายกรณีที่มีแม้จะ ไม่มีหลักฐานในเชิงประจักษ์ แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่ารัฐบาลทักษิณ ได้เข้าไปมีบทบาทแทรกแซงองค์กรที่สัมพันธ์กับอำนาจรัฐเพื่อประโยชน์ในการใช้อำนาจต่างๆนั้นเป็นกลไกในการสร้างภาวะการครองอำนาจนำเหนือสังคมการเมืองได้ในที่สุด

องค์กรที่สัมพันธ์กับอำนาจรัฐในที่นี้ หมายถึง องค์กร หรือหน่วยงานที่มีหน้าที่ หรือภารกิจ ซึ่งเกี่ยวกับการใช้อำนาจของรัฐ และรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในความหมายของการทำหน้าที่ในการ ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ในงานวิจัยชิ้นนี้จำแนกองค์กรในลักษณะดังกล่าวได้เป็น 3 ประเภทด้วยกันได้แก่ 1) องค์กรอิสระตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ 2540 2) สื่อมวลชน และ 3) ระบบราชการ และกองทัพ

1) องค์กรอิสระตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ 2540

การทำงานขององค์กรอิสระ ตามรัฐธรรมนูญ 2540 ในระยะเริ่มแรกนั้นเป็นการทำงานที่ค่อนข้างเป็นอิสระ และทำหน้าที่ได้เป็นที่น่าพอใจ ตัวอย่างเช่น กรณีที่ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ได้ทำหน้าที่รับเรื่องร้องเรียนกรณี พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ เลขานุการพรรคประชาธิปัตย์ในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย ว่าปกปิดการแจ้งบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ซึ่งป.ป.ช.มีมติว่าพล.ต.สนั่นมีความผิด จึงนำเรื่องส่งศาลรัฐธรรมนูญ และในเวลาต่อมาศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัย และตัดสินว่าพล.ต.สนั่น มีความผิดจริง ต้องเว้นวรรคทางการเมืองเป็นเวลา 5 ปี

นอกจากนี้การทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ชุดแรกที่ได้ทำการจัดการเลือกตั้งครั้งแรกคือ การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา ในปี 2543 และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในปี 2544 โดยมีการให้ใบเหลือง ใบแดง กับผู้สมัครเลือกตั้งที่กระทำผิดต่อการเลือกตั้งอย่างเข้มงวด ก็เป็นกรณีที่ทำให้นักการเมืองเริ่มตระหนกถึงอำนาจขององค์กรอิสระ และทำให้ประชาชนรู้สึกมีความหวังถึงการถ่วงดุลบุคคลเข้าสู่ระบบการเมือง และการตรวจสอบถ่วงดุลรัฐบาล

แต่ทั้งนี้สังคมก็ได้เกิดข้อเคลือบแคลงต่อความเป็นอิสระ และมาตรฐานในการตัดสินขององค์กรอิสระ โดยเริ่มจากกรณีชุกหุนของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่ถูกกล่าวหาว่า ปกปิดบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน โดยการถ่ายโอนหุ้นไปยังคนรับใช้ รวมถึงคนซอมบี้เป็นผู้ถือหุ้นแทน

กรณีชุกหุ้่นนี้ ป.ป.ช.มีมติ 8 ต่อ 1 ว่าพ.ค.ท.ทักษิณมีความผิด จึงได้ส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาต่อไป เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นในช่วงเวลาขาขึ้น กล่าวคือเป็นช่วงแรกในการครองอำนาจของรัฐบาลทักษิณ ทำให้เกิดกระแสกดดันจากสังคมให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาว่า พ.ค.ท.ทักษิณ ไม่ผิด เพราะประชาชนอยากให้พ.ค.ท.ทักษิณบริหารประเทศ ซึ่งในที่สุดศาลรัฐธรรมนูญก็ลงมติด้วยคะแนน 8 ต่อ 7 ให้พ.ค.ท.ทักษิณ พ้นผิดไปด้วยเหตุผล “บทพร่องโดยสุจริต” นับจากกรณีนี้การทำงานขององค์กรอิสระก็เกิดคำถามถึงความเป็นอิสระเรื่อยมา

การพยายามครองอำนาจนำเหนือพื้นที่สังคมการเมือง โดยการใช้กลไกการแทรกแซงองค์กรอิสระ นั้นอาจกล่าวได้ว่าได้มี “การแทรกแซง” ตั้งแต่กระบวนการสรรหาเลยทีเดียว ทั้งนี้เพราะรัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ให้มีว่า ให้มีคณะกรรมการสรรหา ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากพรรคการเมืองที่อยู่ในสภาผู้แทนราษฎรตัวแทนจากนักวิชาการ และตัวแทนจากองค์กรอิสระอื่นๆ ดังนั้นเมื่อมีการเริ่มต้นกระบวนการสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระต่างๆ พรรคการเมืองก็ส่งคนของตนเข้าไปเป็นตัวแทนในคณะกรรมการสรรหา และเริ่มล็อบบี้ให้คนของพรรคตนเองได้เข้าสู่ตำแหน่ง

สาเหตุที่ต้องเข้าแทรกแซงตั้งแต่ขั้นคอนของกระบวนการสรรหากรรมการสรรหา เพราะจะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญระบุว่าผู้ที่จะผ่านการสรรหาต้องได้รับเสียงเห็นชอบจากกรรมการสรรหาไม่น้อยกว่า 3 ใน 4 เมื่อพิจารณาคุณคณะกรรมการสรรหากกต.จากจำนวนทั้งหมด 10 คน จะมีตัวแทนพรรคการเมืองอยู่ 4 คน คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จากจำนวนทั้งหมด 13 คนจะมีตัวแทนพรรคการเมือง 4 คน หรือคณะกรรมการสรรหาป.ป.ช.จำนวน 13 คนจะมีตัวแทนจากพรรคการเมือง 4 คน ดังนั้นถ้าจะผ่านเกณฑ์ 3 ใน 4 ในขั้นของกรรมการสรรหากกต.จะต้องได้เสียง 8 เสียง ขณะที่ถ้าจะผ่านเกณฑ์ของกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และป.ป.ช.จะต้องได้เสียง 10 เสียง

เมื่อพิจารณาถึงจำนวนพรรคการเมืองในช่วงแรกๆของการครองอำนาจของรัฐบาลทักษิณ จะมีพรรคการเมือง 7 พรรค เป็นพรรคฝ่ายรัฐบาล 4 พรรค เป็นฝ่ายค้าน 3 พรรค ขณะที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดว่าให้พรรคการเมืองที่มีสมาชิกอยู่ในสภาเลือกกันเองให้เหลือ 4 คน แต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นคือ ตัวแทนทั้ง 4 คนเป็นสายของพรรคไทยรักไทยทั้งหมด ดังนั้นเมื่อคณะกรรมการสรรหาจากตัวแทนพรรคการเมือง 4 คนเป็นฝ่ายเดียวกันทั้งหมด การบล็อก โหวต และล็อบบี้คณะกรรมการสรรหาที่เหลือก็ไม่เป็นเรื่องที่ยากจนเกินไป¹³

ในขณะเดียวกันนั้นพรรคการเมืองก็ต้องไปล็อบบี้สมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) อีกทางหนึ่งด้วย¹⁴ ทั้งนี้เพราะว่าบุคคลที่ได้รับการสรรหาจากคณะกรรมการสรรหา นั้นจะต้องส่งให้กับวุฒิสภาพิจารณา นอกจากนี้ยังเป็นที่เชื่อได้ว่าวุฒิสภาจำนวนหนึ่งจะต้องให้ความช่วยเหลือตามความ

¹³ กองบรรณาธิการมติชน, ทักษิณอัครวิมลผู้ฆ่าตัวเอง, (กรุงเทพฯ: มติชน, 2549), หน้า 95.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 93.

ต้องการของพรรคการเมืองที่มีสายสัมพันธ์กัน เนื่องจากที่มาของส.ว. นั้นมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน แต่ห้ามมิให้ผู้สมัครส.ว.หาเสียง ดังนั้นสิ่งที่ผู้สมัคร ส.ว.ทำได้ในทางลับก็คืออาศัยฐานเสียงจากบรรดานักการเมืองในพื้นที่ หรือส.ส. ให้ช่วยหาเสียงให้¹⁵ ดังนั้นด้วยสายสัมพันธ์เช่นนี้จึงมีความเป็นไปได้อย่างสูงที่พรรคการเมืองจะโน้มน้าวใจให้ส.ว. โหวตเลือกบุคคลที่จะมาเป็นองค์กรอิสระตามความต้องการของพรรคการเมือง

กรณีสำคัญต่างๆที่ผ่านมาซึ่งสามารถมองได้ว่าเป็นการแทรกแซงขององค์กรอิสระ โดยรัฐบาลทักษิณ/พรรคไทยรักไทย เช่น กรณีการสรรหาคณะกรรมการเลือกตั้ง (กกต.) ภายหลังกกต.ชุดแรกสิ้นสุดวาระลง ซึ่งแสดงให้เห็นหลังจากที่พล.อ.ศิริรินทร์ ฐปถำ อดีตประธานกกต.ต้องพ้นจากตำแหน่งไปเนื่องจากกระบวนการสรรหาบกพร่อง เหตุการณ์ที่มองได้ว่าเป็นการแทรกแซงจากรัฐบาลทักษิณก็คือ การผลักดันให้พล.ต.ท.วาสนา เพิ่มลาภ อดีตเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ปปง.) ได้เข้าสู่ตำแหน่งท่ามกลางกระแสข่าวว่าพล.ต.ท.วาสนา นั้นเป็นบุคคลที่มีสายสัมพันธ์กับพรรคไทยรักไทยหลังจากนั้นการทำงานของกกต.ที่มีพล.ต.ท.วาสนา เป็นประธานก็ถูกตั้งคำถามถึงมาตรฐานในการดำเนินงาน และแม้ว่าจะไม่มีหลักฐานชัดเจนว่ากกต.ทำงานตามหน้าที่อย่างเป็นอิสระ หรือมีการเมืองแทรกแซงจริงหรือไม่ แต่ความเชื่อมั่นที่ประชาชนมีต่อการทำงานของกกต.นั้นถูกลดทอนลงไปเยอะ¹⁶

นอกจากกรณีของกกต. แล้วองค์กรอิสระอื่นๆก็ล้วนถูกตั้งคำถามถึงความเป็นกลางทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ชุดที่มีพล.ต.อ.วุฒิชัย ศรีรัตนวุฒินิ ก็ถูกมองว่าเป็นป.ป.ช.ที่ถูกเลือกสรรมาจากฝ่ายการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญชุดที่มีนายกมล ทองธรรมชาติ เป็นประธานก็ถูกมองว่ามีการวางตัวของฝ่ายการเมืองเข้าไปอยู่ภายในแล้ว

กรณีตัวอย่างกรณีหนึ่งที่ทำให้มองได้ว่ารัฐบาลทักษิณได้แทรกแซงการทำงานขององค์กรอิสระคือ กรณีการสอบสวนอดีตอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งถูกป.ป.ช.สอบสวนกรณีที่ถูกกล่าวหาว่ามีพฤติกรรมทุจริตประพฤติมิชอบในการจัดประมูลซื้อคอมพิวเตอร์ของทางราชการมูลค่า 12 ล้านบาท ด้วยการเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความพิจารณาผลการประกวดราคาจากเดิมที่เสนอให้ยกเลิกการประกวดราคา เป็นเสนอให้เข้าคอมพิวเตอร์ และอุปกรณ์แทน

กรณีดังกล่าวนี้ ป.ป.ช. ได้ลงมติชี้มูลความผิดว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ราชการ และประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง เป็นความผิดทางวินัยอย่างร้ายแรง เป็นเหตุให้ผู้บังคับบัญชาคือ ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีมีคำสั่งลงโทษไล่อธิบดีท่านนี้ออกจากราชการตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเมื่อราวกลางปี 2544

¹⁵ เรื่องเดียวกัน.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 94.

แต่กรณีปัญหาที่ถือต่อมาในปี 2545 พ.ศ.ท.ทักษิณได้อ้างว่า คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนซึ่งมีตนเป็นประธานนั้น ได้รับอุทธรณ์การลงโทษจากอดีตรับคดีผู้นี้ และอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 ลงความเห็นว่าการกระทำของอดีตรับคดีท่านนี้เป็นความผิดเพียงเล็กน้อย และเป็นไปเพื่อรักษาประโยชน์ของทางราชการ ดังนั้นจึงเห็นว่าโทษที่ทางราชการได้ลงไปในครั้งนั้นรุนแรงเกินไป และได้เสนอให้ยกเลิกคำสั่งลงโทษไล่ออกจากราชการเปลี่ยนมาเป็นโทษภาคทัณฑ์ แล้วให้เข้ารับราชการใหม่

อย่างไรก็ตามในเวลาต่อมาป.ป.ช. ได้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้วินิจฉัยว่ารัฐบาลมีอำนาจกลับคำวินิจฉัยซึ่งมูลความผิดของป.ป.ช. หรือ ไม่ และท้ายที่สุดสำหรับกรณีก็คือ รัฐบาลต้องระงับการดำเนินการแต่งตั้งอดีตรับคดีผู้นี้เข้ารับราชการ และให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของป.ป.ช. ในที่สุด

กรณีดังกล่าวเป็นเหตุที่ทำให้มองได้ว่ารัฐบาลทักษิณนั้นมีพฤติการณ์ไปในทางแทรกแซงขอบเขตอำนาจขององค์กรอิสระ และสังคมยังเชื่อว่าเป็นการทำไปเพื่อช่วยเหลือพวกพ้อง เพราะอดีตรับคดีผู้นี้เป็นผู้สั่งให้ถอดรายการ “บันทึกสถานการณ์” ของกรมประชาสัมพันธ์¹⁷ ซึ่งวิจารณ์การทำงานของรัฐบาล ทำให้ผู้มีอำนาจในรัฐบาลไม่พอใจนั่นเอง

นอกจากนี้กรณีสำคัญอีกกรณีหนึ่งที่สังคมตั้งคำถามถึงการแทรกแซงจากฝ่ายการเมืองคือ กรณีตำแหน่งผู้ว่าการสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) ของคุณหญิงจารุวรรณ เมณฑกา กรณีปัญหานี้เกิดขึ้นเมื่อส.ว. เข้าชื่อกันขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีการตรวจสอบกระบวนการแต่งตั้งคุณหญิงจารุวรรณ เป็นผู้ว่าการสตง. เนื่องจากขั้นตอนในการเสนอชื่อนั้นไม่ตรงกับที่กฎหมายกำหนด กล่าวคือแทนที่คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (คตง.) จะเสนอชื่อผู้ที่ได้รับการคัดเลือกให้วุฒิสภารับรอง กลับเป็นการเสนอชื่อให้วุฒิสภาเลือก และสิ่งสำคัญคือ ผลการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญได้ดำเนินการเสร็จสิ้นไปภายหลังจากที่คุณหญิงจารุวรรณ ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นผู้ว่าการสตง.แล้ว ด้วยเหตุนี้เมื่อศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าคุณหญิงจารุวรรณ ได้เป็นผู้ว่าการสตง. โดยไม่ชอบตามขั้นตอนของกฎหมาย กรณีปัญหาจึงเกิดขึ้น

หลังจากนั้นคตง. ได้ทำการพิจารณาเลือกผู้ว่าการสตง. คนใหม่โดยเสนอชื่อ นายวิสุทธี มนตรีวัต อธิการบดีกระทรวงการคลังเป็นผู้ว่าการสตง. คนใหม่ให้วุฒิสภารับรอง โดยวุฒิสภาที่มีนายสุชน ชาติเครือเป็นประธานวุฒิสภาได้นำชื่อนายวิสุทธีขึ้นโปรดเกล้าฯ เมื่อเดือนสิงหาคม 2548 แต่เรื่องก็เงียบไป ไม่มีการโปรดเกล้าฯ ให้นายวิสุทธีเป็นผู้ว่าการสตง. แต่อย่างใด ในที่สุดแล้ว นาย วิสุทธี ได้ทำเรื่องขอลอนชื่อตัวเองออกจากตำแหน่งดังกล่าว และประธานวุฒิสภาที่ทำเรื่องโปรดเกล้าฯ นายวิสุทธีกลับคืน

¹⁷ กิตติศักดิ์ ปรกติ, “7 ปมปริศนาในชุดทักษิณฯ วัตร,” ใน รัฐันทักษิณ, เจมส์ คัดด์ ปิ่นทอง, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: ขอคิดด้วยคน, 2547), หน้า 104.

กรณีปัญหาเรื่องผู้ว่าการสศง.นั้นที่จริงแล้วไม่ได้เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลทักษิณ โดยตรง แต่สิ่งที่ทำให้สังคมมองว่ารัฐบาลทักษิณอาจเข้าไปมีส่วนแทรกแซงในกรณีนี้นั้นเป็น เพราะกรณีที่ส.ส.พรรคฝ่ายค้าน ได้เข้าชื่อกันเพื่อทำหนังสือถึงนาย โภคิน พลกุล ประธานรัฐสภาใน ขณะนั้นเพื่อส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยมติของวุฒิสภาว่ามติที่วุฒิสภาให้การเห็นชอบให้ นายวิสุทธิ์เป็นผู้ว่าการสศง.นั้นเป็นมติที่ถูกต้องหรือไม่ และคุณหญิงจรวรรณยังคงเป็นผู้ว่าการ สศง.อยู่หรือไม่ แต่ นาย โภคินกลับปฏิเสธ โดยระบุว่าไม่เข้าข่ายกฎหมาย

ต่อมาเมื่อมีส.ส.ไทยรักไทยเข้าชื่อกัน 60 คนเพื่อให้ นายสุชน ชาติเครือ ประธานวุฒิสภา ทบทวนการนำชื่อ นายวิสุทธิ์ขึ้นทูลเกล้าฯ พ.ศ.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก็ได้แสดงอาการไม่พอใจอย่าง รุนแรงต่อการเคลื่อนไหวของส.ส.ทั้ง 60 คน และได้สั่งให้ถอนชื่อออกโดยเร็ว มิเช่นนั้นจะถูกเรียก บิลทางการเมือง

กรณีการแทรกแซงการทำงานขององค์กรอิสระต่างๆดังกล่าวเป็นการดำเนินการในการ นำเสนอให้เห็นว่ารัฐบาลทักษิณนั้น ใช้กลไกการแทรกแซงองค์กรอิสระมาดำเนินการเพื่อยึดพื้นที่ สังคมการเมืองในส่วนองค์กรที่ใช้อำนาจรัฐ เพื่อลดทอนประสิทธิภาพในการทำหน้าที่ตรวจสอบ ถ่วงดุลการทำงานของรัฐบาลทักษิณขององค์กรเหล่านี้ลงไป เพื่อสร้างภาวะการครองอำนาจนำ สมบูรณ์แบบให้เกิดขึ้นนั่นเอง

2) การแทรกแซงสื่อมวลชน

การแทรกแซงองค์กรอิสระเปรียบได้กับการเป็นกลไกหนึ่งสำหรับการครองอำนาจเหนือ พื้นที่สังคมการเมืองที่สำคัญของรัฐบาลทักษิณ แต่การแทรกแซงสื่อมวลชนก็เป็นกลไกหนึ่งที่ สำคัญสำหรับการสร้างภาวะการครองอำนาจนำเช่นกัน เพราะการแทรกแซง หรือควบคุม สื่อมวลชนได้ตามความประสงค์แล้ว ในด้านหนึ่งก็จะเป็นการลดทอนการติดตามตรวจสอบการ ทำงานของรัฐบาลลงไป ขณะที่อีกด้านหนึ่งก็จะสามารถกำหนดทิศทางกรรายงานข้อมูลข่าวสาร ให้ประชาชนได้รับทราบได้ตามความต้องการ

เกี่ยวกับรูปแบบในการแทรกแซงสื่อ นั้น ดร.สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ ผู้อำนวยการวิจัยด้าน เศรษฐกิจยุคสารสนเทศ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ได้เสนอรูปแบบการแทรกแซงสื่อ ในยุครัฐบาลทักษิณไว้ 10 ประการด้วยกัน¹⁸ ได้แก่

1. ใช้สื่อของรัฐโฆษณาประชาสัมพันธ์รัฐบาลฝ่ายเดียว และกีดกันคนที่เห็นขัดแย้ง
2. แทรกแซงสื่อที่ได้รับสัมปทานจากรัฐด้วยการกดดันเพื่อต่อเรื่องการต่อใบอนุญาต (หรือยกเลิกรายการ)

¹⁸ อ้างถึงใน เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, ก้านระบอบทักษิณ, (กรุงเทพฯ: จักรเสศ มีเดีย, 2549), หน้า 13-14.

3. ใช้กฎหมายการพิมพ์ที่บังคับจำกัดเสรีภาพ
4. ใช้กฎหมายอื่นๆ เช่น ใช้กฎหมายฟอกเงินจัดการสื่อที่ไม่เห็นด้วยกับตน
5. ใช้อำนาจรัฐขัดขวางการขายตัวของกลุ่มธุรกิจ และสื่อที่มีความคิดเห็นตรงข้ามรัฐบาล เช่น วิทยุชุมชนและสื่อขนาดเล็ก
6. แทรกแซงบุคลากรผู้ปฏิบัติงานสื่อ เช่น ในปี 2544 แทรกแซงการทำงานของฝ่ายข่าว สถานีโทรทัศน์ไอทีวีจนนำไปสู่กรณีกบฏไอทีวี ซึ่งพนักงาน 23 คนถูกปลดเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2544¹⁹
7. การเข้าไปเป็นเจ้าของสื่อเสียเอง เช่น เข้าไปถือหุ้นใหญ่ในไอทีวี เกิน 50% ซึ่งสามารถนำเสนอข่าวในมุมมองที่ตนเองต้องการ ได้
8. ให้ความช่วยเหลือธุรกิจที่เจ้าของสื่อมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ด้วย และกีดกันธุรกิจอื่นที่เป็นปรปักษ์ทางการเมืองกับรัฐบาลเพื่อกดดันให้ร่วมเป็นพันธมิตรกับรัฐบาล
9. ใช้พันธมิตรทางการเมือง และธุรกิจของคนฟ้องร้องสื่อแทนนักการเมือง เช่น กรณีการฟ้องแกนนำคณะกรรมการพรรคปฏิรูปสื่อ (คปส.) ซึ่งถือเป็นการคุกคามเสรีภาพจากรัฐ
10. แทรกแซงสื่อผ่านเม็ดเงินในการลงโฆษณา ทำให้หนังสือพิมพ์ไม่กล้าเขียนโจมตีรัฐบาล รูปแบบการแทรกแซงสื่อมวลชนของสมเกียรติ ตั้งกิจวาณิช นั้นสอดคล้องกับแนวคิดของไชยา ชัยวิไล ที่สรุปว่ารัฐบาลทักษิณนั้นมีวิธีการแทรกแซงสื่ออยู่ 6 ประการด้วยกันคือ²⁰
 1. การแทรกแซงชนิดผูกไมตรี
 2. จัดให้มีการเสวนากึ่งสังสรรค์
 3. การจัดกลุ่มสื่อมวลชนในระดับบรรณาธิการเป็นการเฉพาะในการสังสรรค์
 4. การเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อสื่อ
 5. การแทรกแซงโดยการใช้อำนาจของตนเองและรัฐเข้าไปหยุดหรือระงับ ถอดถอนรายการ
 6. การเข้าไปพยายามครอบงำ ชักใยและเลยไปถึงคุกคามสิทธิและเสรีภาพของวงการสื่อ

สำหรับกรณีการแทรกแซงสื่อมวลชนของรัฐบาลทักษิณนั้น ผู้วิจัยมองว่าวิธีการที่มีสำคัญซึ่งเป็นวิธีการแทรกแซงสื่อที่ต่างไปจากรัฐบาลอื่นที่ผ่านมาก็คือ กรณีรูปแบบในการแทรกแซงสื่อ ข้อที่ 7 ของสมเกียรติ และข้อที่ 5,6 ของไชยา นั่นก็คือ การเข้าไปมีบทบาทถึงระดับการถือครองหุ้นของหน่วยงานสื่อ

¹⁹ ดูเพิ่มเติมใน “4 ปี กบฏไอทีวี ถึงเวลาพิพากษา”, ใน *A day weekly*, ปีที่ 1 ฉบับที่ 43 (10-16 มีนาคม 2548), หน้า 49-53.

²⁰ ไชยา ชัยวิไล อ้างถึงใน นิธินาฏ ราชนิคม อ้างถึงใน นิธินาฏ ราชนิคม, *การแทรกแซงสื่อมวลชนของรัฐบาลทักษิณ การปฏิบัติที่สวนทางกับหลักธรรมาภิบาล*, เอกสารวิจัยหลักสูตร รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (2547), หน้า 52-57.

การถือครองหุ้นสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ของกลุ่มชินคอร์ปในปี 2544 เป็นต้นเหตุของผลหลายประการที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็น การนำเสนอข่าวถูกแทรกแซง มีการเปลี่ยนผู้ดำเนินรายการ ปลดพนักงาน ไอทีวี การคิดถึงการนำเสนอข่าวที่อาจจะส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของรัฐบาล ได้ เช่น กรณีที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ได้วิจารณ์การทำหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ในช่วงรายการ ITV Hot News ซึ่งทางรายการได้เสนอถึงมาตรการประหยัคพลังงาน 5 ประการ โดยที่รายการได้สัมภาษณ์เจ้าของกิจการสถานีบริการน้ำมัน และพนักงานบริการ แสดงความเห็นถึงการปิดสถานีบริการน้ำมันในช่วง 24.00-5.00 น. โดยเจ้าของกิจการได้บอกว่าถ้าเขาร่วมมือกับรัฐบาล แต่เจ้าของกิจการอื่นไม่ให้ความร่วมมือ แต่เปิดกิจการตามปกติก็จะเกิดความไม่เป็นธรรม ภายหลังรายการพ.ต.ท.ทักษิณ ได้ให้สัมภาษณ์ดำเนินกิจการนำเสนอของรายการนี้ว่าจะเกิดผลเสีย ในแง่ที่ว่าสถานีไอทีวีนั้นควรร่วมมือกับรัฐบาล โดยไม่ควรสัมภาษณ์บุคคลที่มีความคิดเห็นแตกต่างจากรัฐบาล²¹

นอกจากนี้ตัวอย่างที่ชัดเจนในการพยายามเข้าแทรกแซงสื่อในกรณีต่างๆก็คือ การเข้าไปซื้อหุ้นเครือ Nation ของเครือญาตินายกรัฐมนตรื โดยได้มีการดำเนินการเพื่อจัดการกับกลุ่มเนชั่นซึ่งมักจะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลทักษิณอยู่เสมอ ในหลายกรณี เช่น การถอดรายการ “เก็บตกจากเนชั่น” ในสถานีวิทยุคลื่น 90.5 ด้วยข้อหาว่าไม่จ่ายค่าเช่าให้กับสถานี ขณะที่เครือเนชั่น ได้ออกแถลงการณ์ชี้แจงการถอดรายการดังกล่าวว่า มีสาเหตุจากการที่ได้มีโทรศัพท์แจ้งจากบริษัทสมาร์บอมบ์ซึ่งเป็นผู้รับสัมปทานคลื่น 90.5 ว่าทาง “ผู้ใหญ่” ของกรมการพลังงานทหาร ผู้เป็นเจ้าของคลื่นซึ่งสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหมนั้นต้องการปรับผังคลื่นนี้ใหม่โดยไม่ให้มีทีมงานเนชั่นอยู่ในผังอีกต่อไป ซึ่งการแจ้งครั้งนี้เป็นไปอย่างเร่งด่วน โดยไม่เปิดโอกาสให้ทางเนชั่นได้ชี้แจงใดๆ อีกด้วย²²

นอกจากนี้รายการในช่อง UBC 8 ของนายสุทธิชัย หยุ่น ก็ถูกเล่นงานด้วยข้อหาว่าทำผิดสัญญา โดยที่ พล.อ.ธรรมรักษ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี กล่าวถึงการยกเลิกรายการวิเคราะห์การเมืองของเครือเนชั่นว่า ไม่ได้เป็นการแทรกแซงสื่อ แต่เป็นเพราะเครือเนชั่นได้ทำผิดสัญญาด้วยการมีโฆษณาแฝง

อีกกรณีหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการแทรกแซงสื่อของรัฐบาลทักษิณ ก็คือการจัดการกับรายการของนายเจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ซึ่งมีความเคลื่อนไหวในทางตรงข้ามกับรัฐบาลทักษิณอยู่เสมอ นั้น ถูกถอดรายการออกจากการปรับผังรายการของสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 และช่อง 11 และกรณีต่อมาคือทางช่อง 9 และ ช่อง 11 ได้อ้างกฎกระทรวงในการเล่นงานนายเจิมศักดิ์ โดยอ้างว่านายเจิมศักดิ์ไม่มีใบอนุญาตผู้ประกาศ ในเวลาต่อมาผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 ก็ได้สั่งให้รายการเหรียญสองด้าน และตามหาแก่นธรรมของบริษัทวอชค็อก ซึ่งเป็นบริษัทของนายเจิมศักดิ์ ให้

²¹ บุญเลิศ ช่างใหญ่ อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 53-54.

²² กาญจนมณี ศรีวิศาลภาพ และณรงค์ชัย ปัญญานนทชัช, ทักษิณบนบัลลังก์นายกรัฐมนตรี, (กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า 2545, 2546), หน้า 101-104.

เปลี่ยนแปลงผู้ดำเนินรายการจากนายเจมส์ค็อกซ์ให้เป็นคนอื่นแทนทันที และจากคำสั่งนี้ทำให้นายเจมส์ค็อกซ์ไม่สามารถเป็นพิธีกรต่อไป²³

นอกเหนือจากการแทรกแซง และคุกคามการทำงานของสื่อภายในประเทศแล้ว รัฐบาลทักษิณยังได้ดำเนินการควบคุมสื่อต่างประเทศในบางกรณีอีกด้วย เช่น กรณีที่ผู้สื่อข่าวนิตยสารฟาร์อีสเทิร์น อีโคโนมิค รีวิว (Far Eastern Economic Review) ได้ตีพิมพ์บทความที่มีเนื้อหาวิจารณ์ พ.ต.ท.ทักษิณ อย่างรุนแรงถึงการบริหารประเทศด้วยอำนาจเบ็ดเสร็จ และพาดพิงถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วย ทำให้ต่อมาสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้มีคำสั่งเก็บหนังสือฉบับดังกล่าว และดำเนินคดีอาญากับผู้สื่อข่าวผู้เขียนบทความในข้อหาหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ นอกจากนี้ผู้สื่อข่าวของฟาร์อีสเทิร์น อีโคโนมิค รีวิวอีกจำนวนหนึ่งยังได้ถูกขึ้นบัญชีดำห้ามเดินทางเข้าประเทศไทยอีกด้วย

นอกจากกรณีการสั่งห้ามจำหน่ายนิตยสารฟาร์อีสเทิร์น อีโคโนมิค รีวิว แล้วในเวลาต่อมาก็เกิดกรณีปัญหาคล้ายกันอีกกับกรณีของนิตยสารอีโคโนมิสต์ (The Economist) ที่ถูกกล่าวหาว่ามีเนื้อหาในเชิงหมิ่นสถาบันพระมหากษัตริย์ที่รุนแรงกว่ากรณีฟาร์อีสเทิร์น อีโคโนมิค รีวิว เสียอีก ทำให้ในเวลาต่อมาทางตำรวจสันติบาลก็ได้สั่งห้ามจำหน่ายอีโคโนมิสต์ฉบับดังกล่าวในที่สุด²⁴

การพยายามแทรกแซงสื่ออื่นนั้น เป็นการใช้กลไกรัฐกลไกหนึ่งเช่นเดียวกับการแทรกแซงองค์กรอิสระ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายประการเดียวกัน คือการสร้างภาวะการครองอำนาจนำที่สมบูรณ์ให้เกิดขึ้นเหนือพื้นที่สังคมการเมือง เพื่อประโยชน์ต่อรัฐบาลทักษิณเอง

3) ระบบราชการ และกองทัพ

ระบบราชการเป็นองค์กรที่มีความสำคัญในการนำนโยบายของรัฐบาลไปปฏิบัติ และระบบราชการในส่วนภูมิภาค และท้องถิ่นยังมีโอกาสในการใกล้ชิดประชาชน ถ้ายึดกุมระบบราชการได้ก็จะได้ฐานเสียงต่างจังหวัดไปด้วย

รัฐบาลทักษิณนำนโยบายผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการ (ผู้ว่าCEO) มาใช้เมื่อปี 2544 โดยมุ่งเน้นให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสามารถบริหารจังหวัดได้อย่างรอบด้าน และริเริ่มโครงการในการบริหารจังหวัดในแบบใหม่ๆ ได้คล้ายกับผู้บริหารของบริษัทเอกชน พ.ต.ท.ทักษิณได้เปรียบตนเองเป็นผู้บริหารสูงสุดของประเทศ ดังนั้นผู้ว่า CEO ก็จะเปรียบเหมือนตัวแทนในการดำเนินนโยบายของรัฐบาลในระดับภูมิกษัตริย์ตนเอง

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 105-107.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 89-98.

นอกเหนือจากการดำเนินการยึดกุมข้าราชการในระดับภูมิภาค แล้วรัฐบาลทักษิณก็ยังให้ความสำคัญกับการให้การสนับสนุนนักการเมืองในระดับท้องถิ่น²⁵ ในนามของพรรคไทยรักไทยอีกด้วย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกระแสการเมืองช่วงขาขึ้นของรัฐบาลทักษิณในช่วงปี 2544-2547 ที่มีผลต่อทิศทางการเมืองในระดับท้องถิ่นทั่วประเทศด้วย ดังเห็นได้จากกรณีเช่น การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) โดยตรงทั่วประเทศในปี 2547 นั้น นักการเมืองท้องถิ่นผู้ลงสมัครในตำแหน่งนายกอบจ.นั้นจะอิงกระแสการเมืองระดับชาติด้วยการประกาศว่าตนสนับสนุนพรรคการเมืองใดอย่างชัดเจนด้วย

การเข้าไปมีอิทธิพลต่อข้าราชการในระดับภูมิภาคทั้งผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายของรัฐ และการมีอิทธิพลต่อการเมืองท้องถิ่นเช่น การเลือกตั้งนายกอบจ. แม้ไม่มีหลักฐานเชิงประจักษ์แต่ก็เป็นที่เชื่อได้ว่าจะสามารถส่งผล หรือมีอิทธิพลต่อการสนับสนุนรัฐบาลทักษิณ และพรรคไทยรักไทยของประชาชนในชนบทได้อย่างแน่นอน

นอกเหนือจากการเข้าไปมีอิทธิพลต่อระบบราชการพลเรือนที่เป็นกลไกในการขับเคลื่อนนโยบายต่างๆแล้ว รัฐบาลทักษิณยังได้เข้าไปมีบทบาทต่อกองทัพ และตำรวจอีกด้วย เนื่องจากการควบคุมกลไกรัฐชนิคมนี้ได้ ก็จะเป็นการปลดปล่อยต่อการรวบรวมกำลัง และอาวุธเพื่อกระทำรัฐประหารของกลุ่มทหาร หรือกลุ่มการเมืองอื่นๆได้

ส่วนประเด็นการมีบทบาทต่อกองทัพของรัฐบาลทักษิณนั้นดังเห็นได้จากกรณีแรกคือกรณีกองทัพ ซึ่งเห็นได้ชัดจากการที่เพื่อนร่วมรุ่น โรงเรียนเตรียมทหารรุ่น 10 รุ่นเดียวกับพ.ต.ท.ทักษิณ นั้นได้รับการแต่งตั้งให้คุมกำลังสำคัญแทบทั้งสิ้น²⁶ เช่น ในส่วนของกองทัพบกนั้นมี พล.อ.พรชัย ทรานเลิศ ผบ.ผบ.ทบ. พล.ท.อนุพงษ์ เผ่าจินดา แม่ทัพภาคที่ 1 พล.ต.พฤษชัย สุวรรณชาติ ผู้บัญชาการกองพลที่ 1 รักษาพระองค์ (ผบ.พล.1 รอ.) พล.ต.सानิต พรหมาศ ผู้บัญชาการกองพลทหารม้าที่ 2 รักษาพระองค์ (ผบ.พล.ม.2 รอ.) พล.ต.เรืองศักดิ์ ทองดี ผู้บัญชาการกองพลทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยาน (ผบ.พล.ปตอ.) พล.ต.คุณกฤต รักเผ่า ผู้บัญชาการกองพลพัฒนาที่ 1 (ผบ.พล.พัฒนาที่ 1)

กองทัพเรือมี พล.ร.ท.สีวิชัย ศิริสาถิ ผู้บัญชาการหน่วยบัญชาการนาวิกโยธิน (ผบ.นย.) พล.ร.ต.ชัยวัฒน์ เอี่ยมสุนทร ผู้บัญชาการต่อสู้อากาศยานและรักษาฝั่ง (ผบ.สอ./รฝ.) ส่วนกองทัพอากาศมี พล.อ.ท.สุเมธ โพธิ์มณี ผู้บัญชาการอากาศโยธิน (ผบ.อຍ.) คุมกำลังทหารราบ อຍ. และคอมมานโด

ในส่วนของข้าราชการตำรวจที่ดำรงตำแหน่งสำคัญ เช่น พล.ต.ต.สุรสิทธิ์ สังขพงษ์ อดีตผู้บังคับการกองปราบปราม ซึ่งเป็นนักเรียนนายร้อยตำรวจ (นรต.) รุ่น 26 รุ่นเดียวกับ พ.ต.ท.ทักษิณ

²⁵ เช่นการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดทั่วประเทศในปี 2547 เป็นต้น

²⁶ เป็นข้อมูลล่าสุด ณ เดือนมีนาคม 2549 ตามขอบเขตของกรณีศึกษาที่สิ้นสุดการศึกษาที่การอุปสภวา เดือนกุมภาพันธ์ 2549 ๗ และตำแหน่งของแต่ละบุคคลอาจไม่ตรงกับข้อมูล ณ ปัจจุบัน

ได้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ซึ่งเป็นหน่วยงานสำคัญที่หารายได้นอกงบประมาณมาใช้จ่ายในกิจกรรมต่างๆของรัฐบาลทักษิณ พล.ต.ต.จุมพล มั่นหมาย ผู้อำนวยการสำนักงานข่าวกรองแห่งชาติ พล.ต.อ.ชิตชัย วรรณสถิต รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม พล.ต.อ.วุฒิชัย ศรีรัตนวุฒิ ประธานป.ป.ช.ชุดที่มีปัญหาการเงินเดือนให้ตัวเอง²⁷ พล.ต.อ.วาสนา เพิ่มลาภ ประธานกกต. พล.ต.ต.เอกชัย วารุณประภา เลขาธิการกกต. พล.ต.ต.พีระพันธุ์ เปรมภูติ เลขาธิการปปง. พล.ต.อ.สมบัติ อมรวิวัฒน์ อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ หรือดีเอสไอ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าตำแหน่งสำคัญในกองทัพ และตำรวจนั้นล้วนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพ.ต.ท.ทักษิณทั้งสิ้น จึงอาจกล่าวได้ว่ารัฐบาลทักษิณสามารถครอบงำเหนือกองทัพ และตำรวจซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการครองอำนาจนำเหนือพื้นที่สังคมการเมือง ได้สำเร็จในช่วงเวลาของการครองอำนาจก่อนการยุบสภาในเดือนกุมภาพันธ์ 2549

5.4 สรุป

บทที่ 4 และบทที่ 5 เป็นการสร้างคำอธิบายการสร้างภาวะการครองอำนาจนำของรัฐบาลทักษิณ โดยเริ่มต้นที่ รัฐบาลทักษิณในฐานะที่เป็น “กลุ่มผู้ดำเนินการสร้างภาวะครองอำนาจนำ” (Hegemon) ได้ดำเนินการสร้าง “สงครามยึดพื้นที่ทางความคิด” กับผู้คนในสังคมตลอดระยะเวลา 5 ปีของการครองอำนาจเพื่อสร้าง “กลุ่มประวัติศาสตร์” ให้เกิดขึ้นเหนือพื้นที่ทางสังคมทั้งหมด โดยการให้ผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมจากนโยบายที่มีลักษณะประชานิยมต่างๆในโครงสร้างสังคมส่วนล่าง ขณะเดียวกันในโครงสร้างส่วนบน ได้แก่ พื้นที่ประชาสังคม และพื้นที่สังคมการเมืองนั้น ได้ดำเนินการทำสงครามยึดพื้นที่ทางความคิด โดยอาศัย “กลไก” ต่างๆทั้งที่ก่อให้เกิดการยอมรับโดยคุณวุฒิ และที่บังคับด้วยอำนาจรัฐ ดังปรากฏให้เห็นว่ากลไกที่ใช้เพื่อก่อให้เกิดการยอมรับจากผู้คนในสังคมคือ “กลไกการครองอำนาจนำ” ประกอบไปด้วยกลไกหลักคือ กลไกนโยบาย และการจัดการภาพลักษณ์ของผู้นำ ส่วนกลไกที่สร้างการยอมรับด้วยลักษณะของการบังคับ คือ “กลไกรัฐ” อันประกอบไปด้วย การเพิ่มจำนวนที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรเพื่อเลี่ยงการตรวจสอบ การใช้ความเข้มแข็งให้เป็นประโยชน์ในการผ่านร่างกฎหมายและการแทรกแซงองค์กรที่สัมพันธ์กับอำนาจรัฐต่างๆ

²⁷ “ป.ป.ช. ขอขึ้นเงินเดือน”, ใน *A day weekly*, ปีที่ 1 ฉบับที่ 20 (1-7 ตุลาคม 2547), หน้า 11.